

FRI-2G.307-2-PP-4

THE FEAR IN MODERN SPECTACLE ¹⁸

Assoc. Prof. Evtim Lefterov

Department of Sport,
Bulgarian National Sports Academy "Vassil Levski"
Tel.: 0893 396477
E-mail: lefterov_ev@abv.bg

Assist. Prof. Boryana Angelova-Igova

Department of Education, Philosophy of Sport
Bulgarian National Sports Academy "Vassil Levski"
Phone: 0886-40-84-84
E-mail: igovab@gmail.com

***Abstract:** According to the authors of this paper, nowadays sport is a spectacle. Sports like box, wrestling etc. are very popular spectacles but they are unique because they are related with fear. The fear is not only for the observers but for the athletes as well. This paper aims to show some specifics and characteristic for this kind performances. The stress is on the fear.*

***Keywords:** Philosophy of Sports, Box, Fear.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Страхът съпътства човечеството още от самото му прохождение. Страхът от смъртта, от непознатото, от провал, от загуба и т.н. още от античността вълнуват философите (Динев, 1996). В настоящото изследване ще се опитаме да обясним страха в съвременния, модерен спектакъл. За целта сме избрали бокса. Според нас спортът в днешно време има характеристиките на спектакъл, не само защото излиза отвъд спортното събитие и зрелището, а и защото води до катарзис. Този катарзис е резултат от страха. Боксът е уникален спектакъл, при който проблемът със страха се изразява най-отчетливо.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Още в древността Аристотел разглежда спорта като първия спектакъл, появил се много преди драмата, театъра и ваятелството. Първите творци наблюдават случващото се на Древните олимпийски игри и с възторг пресъздават сюжетите. Драмата и театъра мимикрират сюжетите от спортната площадка. Първият олимпийски спорт е именно панкратиона - смесица между борба и бокс. Аристотел обръща внимание, че в спорта катарзисът* е много по-силен отколкото в другите спектакли, защото в спорта няма сценарий. Ние никога не знаем какво следва, резултатът не е предначертан. Спортистите рискуват живота си, получават истински травми и има реална опасност да загубят живота си. Това кара публиката наблюдаваща сблъсъците на терена да е много по-съпричастна към случващото се. Нивата на вчувстване и емпатия са в пъти по-силни отколкото към актьорите в театъра, поради простата причина, че всичко е наистина – че случващото се на ринга, тепиха

---

¹⁸ Presented a report of October 27, 2017 with the original title in Bulgarian: СТРАХЪТ В СЪВРЕМЕННИЯ СПЕКТАКЪЛ

*Катарзис – от ст. гр. - душевно пречистване. В следствие на изживяна силна емоция, човек се очисти от напрежението и тежобите и започва живота си наново – пречистен.

и стадиона е самата реалност, самия живот. Страхът да не загине любимия атлет прави катарзиса след победата осезателен. Тук не става въпрос просто за интересна история, която се пресъздава на ринга, а става въпрос за истински сблъсък, като спокойно може да кажем, че този сблъсък е на живот и смърт.

Страхът е както за наблюдателите, така и за самите участници - спортистите. Страхът може да е резултат от множество фактори. Страхът за живота например е реален страх, като всеки един боксьор излизайки на ринга осъзнава тази опасност. В България има четири смъртни случая, във Великобритания петдесет. Страхът е и от неизбежното нараняване, от опасността да не се случи аркада, счупен нос, хрущял, разбира уста или нокаут. Нокаутът, нокдаунът причиняват сътресение на мозъка, могат да окажат последици върху целия живот на спортиста. Всички тези страхове са неоснователни в театъра. Актьорът изпитва страх от евентуално лошо представяне, забравяне на реплика, шумна и невъзпитана публика, но го няма страха за собствения живот, страха от болката.

Страхът на спортиста е и от непознатото, но и от познатото. Няма актьор, който да се страхува от колегата си, от силата и надмощието на противника, който може да му вземе дори живота. Няма творец, който да чака тежък жребий, с нетърпение да очаква кой противник ще му се падне и какво ще последва от сблъсъка – медал, контузия, а може би и смърт. Унижението от загубата има своите психологични, но и чисто физически характеристики. Дълго време боксьорът носи загубата си изписана на лицето си. Насиненото око, счупеният нос изписани на лицето на спортиста бележат неговия/нейния провал. Дори и победил спортистът носи контузията си, болката си от състезанието. Има нужда от възстановяване, от почивка - психическа и физическа.

Този модерен спектакъл има значение за обществото, страдащо от непознатия страх. Според Дезмон Морис „Модерното общество е изградило за хората специални защитни институции, инструменти и средства като полиция, съдилища, застраховки и др., които би трябвало да ни осигурят спокойно съществуване, научният прогрес ни дава възможност да разберем по-добре заобикалящия ни свят. Но въпреки всичко ние, хората, сме съхранили една животинска бдителност - спрямо внезапно възникващите и необясними опасности, както и сме запазили свързаните с тях многобройни защитни реакции.“ (цит. По Динев, 1996). Именно в спорта, театъра и литературата, хората сублимират своите страхове, пречистват се от тях и са много по-рационални и уравновесени в ежедневието.

В спорта границата между реалността и фикцията се смесват. Спортът създава една вторична реалност, в която човек се пренася и физически и психически (Ангелова-Игова, 2012). От една страна го има представлението, от друга го има и мястото. Наблюдателят не само се пренася в света на играта, но и физически пребивава в един друг свят – стадиона, спортната зала, тепиха или ринга. Уникалната атмосфера завладява както самите участници, така и техните зрители.

Страхът е ключов момент и в подготовката на спортиста. Добрият треньор включва в работата си подготовката за сблъсъка, за това какво му/й предстои. Треньорът има функцията на режисьор, но с тази разлика, че времето му е посветено изцяло на един двубой, който е уникален и няма да се повтори. Треньорът няма никаква представа какво предстои и как ще се развият нещата, но може да представи силните и слабите страни на противника, да подготви играча. Страхът в очите на треньора има множество измерения, проектирани върху поведението на спортиста. От страх, спортистът може да откаже сблъсък, да не покаже възможностите си, да играе в отбрана и да се въздържа от нападение. Страхът може да е и прекалена смелост изразена в немислена атака, възторжено ръкомахане и тремор. Страхът износва психиката на боксьора, веднъж преодолян страха от непознатото се стига до страха от възможната неблагоприятна развръзка, която горчиво познава.

Страхът е и положителен. Той кара спортистите да тренират повече, да трупат умения и да се развиват. На базата на натрупания опит всеки състезател си изработва методи за преодоляването му, знаейки, че и противника му изпитва подобно чувство, се стареа да демонстрира самочувствие, превъзходство, дори демонстрации на някои техники пред другия състезател, казвайки му по този начин: „Внимавай – опасен съм!“. В тези моменти от

значение е и ролята на треньора. Неговата задача в подобни случаи е да го успокои, да го разсее, да го отпусне, отвличайки вниманието му от предстоящия сблъсък. Крайните резултати показват, че в тези случаи страхът има градивна роля. Обикновено качвайки се на ринга боксьорът се раздава максимално и дори да загуби мача, то е с достойнство и чест. Просто партньорът му е бил по-добър. В други случаи страхът предизвиква апатия, състезателят е отпуснат, разсеян, вял, дезорганизиран. В такива моменти се използват методи за концентрация, които помагат до известна степен, но не винаги. Те зависят от опита и способността за мотивация на отделния състезател.

ИЗВОДИ

Днешният бокс все повече заприличва на шоупрограма. Случва се в театри, кабарета и на стадиони. Интересът към него е обаче именно заради страха. Страхът в бокса е както психически, така и физически. Именно той обаче прави спектакъла така атрактивен и дълготраен.

REFERENCES

Angelova, B., *Kulturnata industriya i sport* (2010). Lichnost. Motivatsiya. Sport, NSA-Press (**Оригинално заглавие:** *Ангелова, Б. Културната индустрия и спорта. 2010. Личност. Мотивация. Спорт. НСА –Прес.*)

Dinev, V., (1996). Strahat. SU. (**Оригинално заглавие:** *Динев, В., 1996. Страхът. Изд. СУ“Климен Охридски“.*)

Lefterov, E, V. Dimitrov. (2010) *Metodi za kontsentratsiya v boksa*, Sport i nauka, NSA-Press (**Оригинално заглавие:** *Лефтеров, Е., В. Димитров, 2010. Методи за концентрация в бокса, НСА–Прес.*)

Lefterov, E., B. Angelova (2012) *Krasivo nasilie*. Lichnost. Motivatsiya. Sport., NSA-Press. (**Оригинално заглавие:** *Лефтеров, Е.Б. Ангелова (2012) Красиво насилие. Личност. Мотивация. Спорт., Нса-Прес.*)

Lefterov, E., B. Angelova – Igova, (2014) *Utvarzhdavashtiyat i integrirashtiyat boks*. Sport i nauka, NSA – Pres (**Оригинално заглавие:** *Лефтеров, Е.Б. Ангелова-Игова (2014) Утвърждаващият и интегриращ бокс, Спорт и наука, НСА-Прес.*)

Mileva, El., (2000). *Estetika i biznes v sporta*, S., NSA-Press (**Оригинално заглавие:** *Милева, Ел., 2000. Естетика и бизнес в спорта, С. НСА-Прес.*)